

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א
נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
רחל לאה בת יהודית חנה
ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

גליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר

רמב"ם פרק ד הלכה כ- כא

שגדלו גם בשביעית ואתי גדולי שביעית ומבטלים העיקר אע"פ שמרובה מה שגדל בשיעית, אבל אם הוריקו העליון, לא גדל עוד בשביעית ונשאר כאן רק גדולי שישית.

ובפשוטו הנידון על עיקר הבצל עצמו האם התוספת שגדל בשביעית מבטל את החלק שגדל עד עתה בשיעית.

במשנה ראשונה הקשה על הרע"ב והר"ש, שאם מדובר בבצלים של שישית שנכנסו לשביעית, מה אכפת לנו שהוריקו ולא גדלו בשביעית, הא לקיטתן בשביעית ובירק אזלינן בתר לקיטה, והאריך שם לדון האם האיסור כאן משום איסור ספיחין או לא. ובסוף דבריו כתב שיש לפרש שאין הנידון משום ספיחין אלא בפרי עצמו דגדל בשביעית ולא בעליו, והא דהוריקו מותרין משום דמיירי בבצלים אלו עקרו בשיעית וחזר ונטען בשביעית או אי נמי כשנגמרו לגמרי בשיעית אפילו לא עקרו אזלינן בתר גמר הפרי ולא בתר לקיטה.

וכתב עוד שבפשיטות יש לומר דמתני' ה"ק דאם העליון שחורין אינלאי מילתא דלא נגמרו בשיעית ואזלי בתר לקיטה ואסורין ואם הוריקו מוכח דלא גדלי בשביעית ובשיעית נגמרו ומותרין. אולם הביא המשנה ראשונה את דברי הרמב"ם שמפרש מתני' דמיירי בבצלים שאינם מחוברים בקרקע אלא של שישית הן ותלשן בשיעית והניחן בעלייה וירדו עליהן גשמים וצמחו בשביעית אם העליון שחורין הרי הן כנטועין בארץ ואסורין משום ספיחין ואם ירוקין מותרין העליון. והבצלין בין כך ובין כך מותרין. דהרמב"ם למד כסוף הסוגיא בנדדים נט' ע"ב שכל הנידון הוא רק על התוספת, דלא קתני במתני' אסורין שהנידון אם אסורין העיקר או לא אלא תנא אסורין, וכן מהלשון ירדו עליהם גשמים משמע דבתלושין מיירי.

וע"ש עוד במשנה ראשונה מה שדן איך נאסר העיקר ע"י העליון שנוספו בשביעית הרי העיקר ניכר בפני עצמו.

במלאכת שלמה כאן הביא את דברי הרשב"א בתשובה דמתני' בצלים של שישית שעקרו ושתלן בשביעית וירדו עליהם גשמים בשביעית וצמחו אם היו העליון שחורין ניכר מזה שמן הקרקע ינקו וגידולי איסור הן שגדלו בשביעית והרי הן אסורין ואף הבצל עצמו אסור שגידולי איסור מעליו את ההיתר.

בתוס' רעק"א כאן במשניות מביא את המחלוקת בין הר"ש והרא"ש שהנידון על הבצלים עצמן אם מותרין אחרי שגדלו אף בשביעית, משא"כ דעת הרמב"ם שכל הנידון רק על הגידולים שצמחו בשביעית ולא על עיקר הבצל.

וסיים התוס' רעק"א ועיין בתוס' יו"ט בסוף פרק ז'. ששם נזכר בסוף הפרק "זה הכלל כל שהוא בנותן טעם חייב לבער מין בשאינו מינו. ומין במינו כל שהוא. שביעית אוסרת כל שהוא במינה ושלא במינה בנותן טעם". והקשה התוס' יו"ט שם "תימה למאי הדר תני ליה והרי זה הכלל ללמד על עצמו של שביעית בא כדתני חייב לבער

לעילוי נשמת מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

גלב"ע שושן פורים ט"ו אדר ב' תשפ"ב

תוכן הענינים¹

1. הלכה כ. ....
- גידולי שביעית שנוספו על גידולי שישית, ומצד שירק הולכים בתר לקיטה. 1
- לדעת הרמב"ם בבצלים שצמחו בשביעית ולא היו מחוברים לקרקע, הרי אין זה דרך זריעה. 3
- אם אפשר להביא ראיה מדין בצלים תלושין לזריעה על גידולי מים בשביעית. .. 3
- בהשמטת הרמב"ם בגידולי שביעית שיצאו לשמינית בבצלים שצמחו בשמינית. 3
4. הלכה כא. ....
- במחלוקת הרמב"ם והראב"ד בבצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידוליו על עיקרו. 4
- בהבדל בין שביעית שגידולי היתר מעליו את האיסור ולא בכלאים וטבל. 5
- שתיל של ישראל שמכר לגוי ונטעו ורבו גידולי הנכרי בשביעית. 5

הלכה כ.

גידולי שביעית שנוספו על גידולי שישית, ומצד שירק הולכים בתר לקיטה.²

כתב הרמב"ם "הבצלים שירדו עליהם גשמים בשביעית וצמחו כל זמן שהעליון שלהן ירוקין הרי אלו מותרין ואם השחירו הרי הן כנטועין בארץ ואותן העליון אסורין משום ספיחין ובין כך ובין כך הבצלים עצמן בהיתרן עומדין".

המקור הוא מפרק ו' משנה ג' "בצלים שירדו עליהם גשמים וצמחו אם היו העליון שלהן שחורין אסורין הוריקו הרי אלו מותרין וכו'".

נחלקו הראשונים אם מדובר בנטועין באדמה והמשיכו לצמוח בשביעית או שעקרו ושתלן שוב בשביעית או שהם תלושין לגמרי.

הרע"ב מברטנורא כתב "בצלים של שישית שנכנסו לשביעית וירדו עליהם גשמים וצמחו אם השחירו העליון בידוע שגדלו והוסיפו ואתו גדולי שביעית ומבטלים העיקר אע"פ שהוא מרובה, אבל אם הוריקו העליון אז הולכים וכמשין ולאו מארעא קא רבו", וכן כתב **הר"ש**. **ובתפארת ישראל** כתב שמדובר בבצלים של שישית שנכנסו לז'.

בפשוטו מבואר כאן שמדובר בבצלים שגדלו בשנה השישית ונשארו עדיין בקרקע ונכנסו לשביעית ועתה צריך לדעת האם גדלו בשביעית או לא, והסימן לדעת זאת הוא שאם הושחרו בידוע

² יש ללמוד הסוגיא בנדדים נז: ואילך עם מחלוקת הראשונים בזה לגבי גידולי היתר מבטלים האיסור, ולא הארכנו בכל זה.

¹ יש אפשרות לקבל אי"ה את הגליון במייל-036164702A@gmail.com

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א
נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
רחל לאה בת יהודית חנה
ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

גליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר
רמב"ם פרק ד הלכה כ- כא

בשיעורי שבט הלוי כאן על שביעית עמוד רח' לאחר שהביא את כל המחלוקת האם מדובר כאן במחוברים או תלושין כתב שלכאורה אין מחלוקת להלכה בין הראשונים, דאם מושרש בארץ וניתוסף קצת, גם העיקר אסור, ואם לא נשרש בארץ העיקר מותר, ובאופן שכתב הרמב"ם דהיינו בתלוש אפשר דכו"ע מודו שלא אסרו את עיקר הבצל, והראשונים איירי באופן שמחובר עדיין, אבל מ"מ יותר נראה דשאר הראשונים אינם מודים לדברי הרמב"ם בזה שיהיה איסור ספיחין בניתוסף קצת בתלוש, ויש להחמיר כדעת הרמב"ם.

עוד בדיני גידולי שביעית, בנוגע למחלוקת הראשונים בסוגיא בנדרים, עיין בהמשך דברי השבט הלוי שם בהלכה כא.

לדינא כתב בדרך אמונה ס"ק קמב' שלפי הרמב"ם מיירי כאן בבצלים של שישית שעקרו וירדו עליהן גשמים בשביעית וצמחו שכן דרך הבצלים, ויש מפרשים דמיירי בבצלים מחוברין של שישית שנכנסו משישית לשביעית וירדו עליהן גשמים וצמחו.

בשיח אמונה הערה 325 הביאו בשם רבינו הגר"ח קניבסקי זצוק"ל שמה שמבואר ברמב"ם שאם השחירו יש להם דין מחובר לקרקע לענין קדושת שביעית ואיסור ספיחין, שכל זה דוקא כשהיו מונחים ע"ג קרקע, אבל אם היו מונחים על הגג או בקופה, מבואר בירושלמי מעשרות פ"ה ה"א שאע"פ שהשרישו שם אינן כמחוברים לענין שביעית. ומה שנוסף אינו קדוש בקדושת שביעית ואין בו איסור ספיחין. וצ"ל לדרך אמונה הלכות מעשר פ"א הלכה יא' ששם נתבאר פרטי הדינים בזה. (לכאורה זה לא כדברי המשנה ראשונה שמפרש בדעת הרמב"ם שמיירי בהעלה לעליה).

והביאו כאן בשיח אמונה את מה שכתב שם בדרך אמונה שהטעם שאינם נחשבים כמחוברים לקרקע כשהשרישו בגג, משום שאע"פ שזריעה בגג נחשבת זריעה מהתורה לענין שביעית כמבואר בדרך אמונה לעיל פ"א ס"ק סא', מ"מ כיון שהשרישו מאליהם בלא עפר אינם זרועים יפה, ובסתמא אין נח לבעלים בזריעה זו ולכן אינם נחשבים כזרועים לענין שביעית. וכל זה כשאין על הגג עפר, אבל אם היו מונחים על קרקע הגג שיש בו עפר והשרישו מבואר בציון ההלכה בהלכות מעשר שם ס"ק קג' שדינם כזרועים.

עוד כתב בדרך אמונה ס"ק קמד' כל זמן שהעלין שלהם ירוקין הרי אלו מותרין שכיון שהן ירוקין לא מחמת יניקת הקרקע נתגדלו אלא מחמת הבצל ואין זה נקרא גידולי שביעית. ויש אומרים שאם הם חזקים כ"כ שיכולים להתלש כשאוחז בעלין שלהן אסורין דודאי צמחו מארעא ואם לאו מותרין.

עוד כתב בס"ק קמה' ואם השחירו דהיינו שנוטין קצת לשחורות זה מוכיח שגידולן יפה ומקרקע שביעית נתגדלו ולכן הגידולין אסורין שהן גידולי שביעית ולא אמרינן בזה קמא קמא בטל כיון שכשהגידולין גדלים כל השרשים משתנים מכמות שהיו שנצעבו יותר ונארכו יותר, ועוד שבדבר שגדל בלי הפסק לא שייך קמא קמא בטל.

עוד כתב בס"ק קמו' לדעת הרמב"ם אסורין משום ספיחין, אבל לדעת הסוברים דמיירי שהיו מחוברין בקרקע אין לאסור משום

וכו', ונרא בעיני דהיינו דבס"פ הנודר מן הירק דף נח' מיייתי לה לענין גדולין שאם לקח בצל של שישית ונטעה בשביעית והוסיפה כל שהוא אותו כל שהוא מבטל את העיקר ומחייב כולו בביעור. וגידולין מאן דכר שמייהו, אלא דממשנה יתירה שמעינן דלענין גידולין שנויה". לכאורה כוונת התוס' רעק"א שאליבא דהתוס' יו"ט מבואר שגידולי שביעית אסורין את כל העיקר כהר"ש והרא"ש ודלא כהרמב"ם.

אולם ע"ש במפרשי המשנה בסוף פרק ז' מה שכתבו ליישב קושית התוס' יו"ט בענין אחר, ואולי לא יקשה לפי"ז. ועוד שהרמב"ם יפרש שאין זה מדין גידולי שביעית שאוסר את כל העיקר אלא מדין תערובת של שישית עם שביעית ביחד.

המהר"י קורקוס כתב שמדברי הרמב"ם מבואר דמיירי בבצלים של שישית שעקרו וירדו עליהן גשמים בשביעית וצמחו שכן דרך הבצלים, וכל זמן שהעלין ירוקין הרי הן כפרי עצמו ומותרין ואם השחירו הרי הן כנטועין בארץ והרי אלו העלין גידולי איסור שהם ספיחי שביעית ואסורין אבל הפרי מותר דגידולי שישית הוא.

והביא את החולקים שמפרשים שאם השחירו העלין בידוע שהן גדלן בשביעית ממימי שביעית ואתו גידולי איסור ומבטלים העיקר אע"פ שהוא מרובה. ומיירי אף לפירוש זה בלא נטיעה ומביא שכך כתב רש"י בנדרים נח' ע"א בצלים של שישית שירד עליהן גשמים וצמחו מאליהן בלא נטיעה אם היו העלין שחורות וכו' וגידולי איסור מבטלין את העיקר. והיינו דקתני וירדו עליהן גשמים, דאי בנטועים למה ליה למיתני וירדו עליהן גשמים.

אולם הביא שבפירוש הר"ש והרא"ש נראה שמפרשים בנטועים בקרקע, ובר"ן בפירושו בנדרים נראה שנוטה לדעת הרמב"ם.

בדרך אמונה בביאור ההלכה בד"ה הבצלים מביא שהרמב"ם מפרש דמיירי בבצלים תלושין ונתנום ע"ג העפר וע"י הלחות של הגשמים התחילו לצמוח ולא נודע אם מאוירא בעלמא גדלו ואז אין בהן קדושת שביעית ולא ספיחין וע"י קאמר סימן שאם נשאר ירוקין זה סימן שאין יונקין מהארץ אלא נכמשין ותולין שהוסיפו מאוירא ואם השחירו סימן שנתחברו קצת באדמה ויונקין ממנה ואז אסורין. ואע"פ שרובן היתר, מ"מ כיון שיש כאן קצת תוספת משל שביעית אסורין שהשביעית אוסרת כל שהוא במינה כמו שכתב הרמב"ם לקמן בסוף פרק ז', מ"מ העיקר מותר, שכשמוסיפין בתלוש אין מוסיף העיקר רק העלין כמו שאנו רואים בבצלים המונחים בחלון.

בהמשך דבריו הביא את פירוש הר"ש שמפרש בבצלים מחוברים שיצאו משישית לשביעית מיירי והספק אם הוסיפו גדולין בשביעית או לא הוסיפו, ואף דאזלינן אחר לקיטה, מ"מ אם לא הוסיפו כלום ונגמרו לגמרי מותרין (גם יש לומר דמיירי בעקרו וחזר ונטען וכמו שכתב הר"ש בפרק ה' משנה ג'), ולזה קאמר שאם השחירו ודאי הוסיפו גדולין ואסורין ואם לא השחירו לא הוסיפו כלום ומותרין.

עיין באריכות בתורת זרעים על המשנה כאן מה שהאריך בכל זה.

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א
נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
רחל לאה בת יהודית חנה
ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

גליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר
רמב"ם פרק ד הלכה כ- כא

במים עפר וגדל והלך מחמתו, אסור אף בשביעית, ורק אם היו עושים פירות במים לבדם הוה שרי. הרי שדעתו להתיר גידולי מים בשביעית, וכן הביא עוד שסוברים כן. וציין לעיין בספר השמיטה להגרי"מ טיקוצינסקי ח"ב פרק ח' סעיף ב' שהאריך בזה והוכיח שאין בזה שום איסור, ושכן מוכח מדברי הרמב"ם בפרק א' מהלכות שמיטה ויובל הלכה ו' שכתב דשורין את הזרעים בשביעית, וכתב שם להקל אף כשאנו זורע בכלי אלא במי בריכה המצופה פח או טיט, כיון שכל איסור זריעה בשביעית הוא באדמה. אולם הביא שבשו"ת מהרי"ל דיסקין סימן כז' אות א' כתב לאסור בזה, וכן דעת הגאון ר' צבי פסח פראנק בשו"ת הר צבי זרעים ח"ב סימן לא.

וכתב האור לציון שלכאורה מדברי הרמב"ם משמע קצת לאסור גידולי מים, שהביא את דברי הרמב"ם כאן פרק ד' הלכה כ' "הבצלים שירדו עליהם גשמים בשביעית וצמחו, כל זמן שהעלין שלהן ירוקין הרי אלו מותרין ואם השחירו הרי אלו כנטועין בארץ ואותן העלין אסורין משום ספיחין וכו'". והביא את פירוש המהר"י קורקוס שמבאר בדעת הרמב"ם דמיירי בבצלים של ששית שעקרו וירדו עליהן גשמים בשביעית וצמחו. וכן מפרש במשנה ראשונה. ומשמע מדברי הרמב"ם שאוסר גידולי מים בשביעית משום איסור ספיחים, שהרי כל מה שצמח הוא מחמת המים, ומוכח שאסורים בזריעה, שאם היו מותרים בזריעה ודאי שלא היו אסורים משם איסור ספיחים, כיון שכל איסור ספיחים הוא משום עוברי עבירה. עוד כתב באור לציון להסתפק בדברי הרמב"ם האם יש בעלי בצלים אלו דיני קדושת שביעית או שרק אסורים משום ספיחים ואין בהם קדושת שביעית, שהרי מצינו שיש דברים שיש בהם איסור ספיחים ואין בהם קדושת שביעית, וע"ש בדבריו. ויותר נראה לומר מתוך שכפל הרמב"ם לשונו וכתב הרי הן כנטועין בארץ והעלין אסורין משום ספיחים, שבא לומר שהרי הן כנטועין בארץ ויש בהם קדושת שביעית וגם שאסורים משום איסור ספיחים. דאין לומר שהרמב"ם רצה להורות בזה דאיירי בתלוש, דא"כ היה צריך לכתוב זאת במפורש בתחילת דבריו, בצלים תלושים שירדו עליהם גשמים וכו', ומשמע שבא לומר שבצלים אלו גם אסורים משום ספיחין וגם יש בהם קדושת שביעית.

והוסיף האור לציון, שאע"פ שהרמב"ם כתב בפרק א' הלכה ו' דשורין את הזרעים בשביעית, היינו כמו שכתב שם הרמב"ם שהוא כדי לזרעו במוצאי שביעית, וכל גידולם יהיה בשנה השמינית, וגידולי היתר יעלו את האיסור, אבל גידולי מים כגון אלו החופרים בורות באדמה ואוטמים אותם וממלאים אותם במים וזרעים על גבי רשת הפרושה על המים, אפשר שאסור לעשות כן בשביעית. וע"כ יש להימנע מלזרוע גידולי מים בשנה השביעית.

בהשמטת הרמב"ם בגידולי שביעית שיצאו לשמינית בבצלים שצמחו בשמינית.

בסיפא של המשנה כתוב עוד הלכה "וכנגד כן מוצאי שביעית מותרין".

ספיחין לפי דעת הר"ש בהלכה יב' שאם נכנסו משישית אין בהן משום ספיחין אבל יש בהן קדושת שביעית.

עוד כתב בס"ק קמז' בדעת הרמב"ם שהבצלים עצמן בכל גווני מותרין באכילה, אין הכוונה שמותר לאוכלן דהא בבצל עצמו ג"כ יש תוספת ומעורב בו איסור והתר, רק הנפק"מ לענין תוספת דמים שאין תופס דמיו אלא כנגד התוספת ולא כנגד העיקר או לענין לאסור באינו מינו בנותן טעם שאין אוסר אלא בשיעור התוספת ולא כשיעור העיקר, ויש אומרים שאם רבו גדוליו על עיקרו אף הבצל עצמו נאסר.

לדעת הרמב"ם בבצלים שצמחו בשביעית ולא היו מחוברים לקרקע, הרי אין זה דרך זריעה.

מורי ורבי מרן הגאון ר' מיכל יהודה ליפקוביץ זצוק"ל במנחת יהודה זרעים עמוד רכ' מביא את דברי המשנה ראשונה שמפרש בדעת הרמב"ם דאינו מפרש במחוברין לקרקע אלא של שישית והן תלושין וירדו עליהן גשמים וצמחו בשביעית דאם העלין שחורים הרי הן כנטועין בארץ ואסורים משום ספיחין, וצ"ב כיון דלא הוי דרך זריעה בכך א"כ למה יגרע מד' השדות המבואר בהלכה ד' דלא גזרו בהם. ואולי בכה"ג הוי יותר דרך זריעה ממה דהתם דקפדי אינשי שלא יזרעו שם ולכאורה לפי דעת הרמב"ם כאן שסובר דמה שגדלו מחמת הגשמים אף בתלוש יש ע"ז איסור ספיחים, א"כ הא דמביא הרמב"ם לעיל פרק א' הלכה טו' הטומן לפת וכו' אם היו מקצת העלין מגולין אינו חושש ואם לאו אסור, איירי לענין הדין של זורע בשביעית אבל אם במשך הזמן שהיה טמון נוסף על העלין יהי' על הנוסף איסור ספיחין כמו הכא אף דעדיין לא השרישו בקרקע כמש"כ התוס' בשבת דף נ' ע"ב ד"ה הטומן, אבל לענין חיוב מעשר כתבו שם דלא בעי לעשורי ע"ש, אבל הר"ש בפ"א דכלאים מ"ט כתב וז"ל ולא משום שביעית דאם הי' משישית ונכנסו לשביעית והוציאו ספיחים כדרך שעושין הבצלים בתלוש אע"ג דספיחי שביעית אסורין הני מותרים.

אם אפשר להביא ראיה מדין בצלים תלושין לזריעה על גידולי מים בשביעית.

באור לציון שביעית פרק א' תשובה ב' דן בשאלה, האם מותר לזרוע בשנת השמיטה במים, וכגון אלו החופרים בורות באדמה ואוטמים אותם וממלאים אותם במים, וזרעים על גבי רשת הפרושה על המים. (גידולי מים). והשיב, יש להימנע מלזרוע בשנת השמיטה במים, אף כשאין בהם עפר כלל.

ובהערה הביא את המחלוקת האחרונים, דבשו"ת נחפה בכסף יו"ד סימן ה' נשאל בדין חבצלת, שלוקחים ענף אחד מהשורש ונותנים אותו במים עם מעט עפר, והולך וגדל כל ימות הקיץ, אם הדבר מותר בשביעית, והשיב דאף דשביעית שאני משבת, דבשבת השורה חיטים ושעורים בתוך מים חייב משום תולדת זורע, אבל בשביעית לא אסר רחמנא המלאכה אלא דוקא בקרקע, כאמור ושבתה הארץ שבת לד', ואין איסור זריעה במים, מ"מ כיון שנתנו

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א
נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
רחל לאה בת יהודית חנה
ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

גליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר
רמב"ם פרק ד הלכה כ- כא

בדרך אמונה ס"ק קמח' שכן בצלים של שביעית שנתלשו ועמדו בקרקע במוצאי שביעית וצמחו אם היו העלין ירוקין אסורין ואם השחירו התוספת מותר והעיקר אסור ואם רבו הגידולין על העיקר מתבטל גם העיקר כדבסמוך הלכה כא.

בציון ההלכה ס"ק רנא' מביא שתמו על הרמב"ם למה השמיט הדין הזה שנזכר במשנה, וציון למשנה ראשונה וקרן אורה בנדרים נח, וכתב בציון ההלכה שבפירוש המשניות לרמב"ם כאן על המשנה נראה דכל זה ממילתא דר' חנינא בן אנטיגנוס, וטעמו שאם יכולין ליתלש בעלין שלהו, ודאי רבו גידולין על עיקרו, וכן כתב הר"ן בנדרים נ"ח, וכיון דלא קי"ל כר' חנינא בן אנטיגנוס, לכן השמיטו. אבל בשיטה מקובצת בנדרים נח. ובמאירי שם כתבו שהדין דכנגדן קאי גם אליבא דת"ק וכן כתב במלאכת שלמה בשם הר"ר יהוסף והמשנה ראשונה.

עיין עוד בביאור ההלכה בתוך דבריו אם הסיפא של המשנה קאי גם אליבא דת"ק או רק אליבא דר' חנינא בן אנטיגנוס.³

הלכה כא.

במחלוקת הרמב"ם והראב"ד בבצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידוליו על עיקרו.

כתב הרמב"ם "בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידוליו על עיקרו העלו גידוליו את עיקרו והותר הכל הואיל ושביעית אסורה ע"י קרקע כך נטילתה ע"י קרקע".

הראב"ד השיג "א"א בירושלמי לא עשה ר' אבהו מעשה אלא במרכונים פירוש מרכונים הטי נא כדך תרגום ארכיני כען כלומר מעקלין הצואר שלהן שלא יגלו וכיון שעשה כן גילה דעתו דלא ניחא ליה בגידוליהו ואם גדלו אותן גידולין מותרין ומבטלין את האיסור ואי לא אסורין דמניח ניחא ליה וכן טעונו לכתחלה דמו".

הרדב"ז מביא את הירושלמי כאן על המשנה פ"ו הלכה ג' שר' זעירא אמר מכיון שרבה עליו החדש מותר, והאריכו בדברי ר' זעירא ולכן משמע דהלכתא כוותיה. ומה שאמרו שם שר' אבהו בתחילה פסק על נידון כזה לגבי בצלים שאם רבה החדש עליו מותר וראה שסומכים עליו ולכן אמר של אמר את דבריו אלא במרכונים, אולם למעשה מובא שם עוד אמר רב יהודה בר פיזי אתא אנא ידע ראשה וסופה כד שמע רבי אילא ורבי אמי פליגין שרע מינה. ומבאר הרדב"ז שבתחילה אמר אני ידע כי בתחילה הורה לגמרי להיתר בכל גוונא אלא אחר ששמע שיש חולקין לא רצה שיסמכו עליו ונשמט בטענה שגם הוא לא התיר אלא במרכונים, אבל לעולם כרבי זעירא ס"ל ולא שבקינן הוראתו מפני השמטתו שלא רצה שיסמכו עליו במילתא דאיכא פלוגתא ומיושב דעת הרמב"ם מהשגת הראב"ד.

הרע"ב מפרש, לאו בבצלים של שביעית שיצאו למוצאי שביעית מיירי, דלא מקילינן בהו כולי האי שגידולי היתר כל שהוא יעלו את האיסור, אלא סיפא נמי מיירי בבצלים של שישית שעקרו בשישית וחזר ונטען בשביעית ולאחר שגדלו מעט בשביעית עקרו וחזר ונטען בשמינית, ומתוך שכבר גדלו בשישית לא הוסיפו כי אם מעט בשביעית ונאסרו וכשחזרו והוסיפו מעט בשמינית חזר אותן היתר ובטל איסור המועט שגם של שישית מסייע לבטלו אחר שסוף גידולו היתר.

וכן מפרש **בתפארת ישראל** דאע"ג דאין ביטול בגידולין כמו ברישא, הכא שאני דתחלתן וסופן בהיתר.

במלאכת שלמה מביא בשם הר"ר יהוסף שכתב על פרוש הרע"ב שפירוש זה רחוק הרבה. ומביא **שרשיי והרא"ש** מפרשים שאם היו של שביעית וצמחו בשמינית ויש להם כח בעלין מותרין גידולי היתר חשיבי ומבטלין את העיקר של איסור, וכן נראה שמפרש ג"כ הרמב"ם קרוב לזה.

עוד הביא שפירש הרא"ש דכנגדן לאו בשוה להן ממש, דאילו גידולי איסור אסורין בכל שהן וגידולי היתר אינם מתירין אלא ברוב אלא ה"ק כנגדו למוצאי שביעית היתר מבטל את האיסור וכל אחד כדיונו.

במשנה ראשונה כתב שגם לפי שיטת הרמב"ם ברישא של המשנה דמוקי בתלושין שצמחו אתי שפיר הסיפא דכנגדן למוצאי שביעית כגון בצלים שעקרו בשביעית והניחו בעלייה וצמחו למוצאי שביעית העלין שחורין מותרין דלאו של שביעית הם.

והקשה המשנה ראשונה שצ"א שלא העתיק הרמב"ם בחיבורו הך סיפא דכנגדן למוצאי שביעית מותרין, ונראה שסמך בזה על מה שכתב אח"כ דגידולי שמינית אם רבו על העיקר מתירין אותן, ממילא משמע דגידולין חשיבי היתר.

במנחת שלמה על משניות שביעית פ"ו מ"ג אחרי שהביא את דברי הר"ש והרע"ב שמפרשים דמתני' מיירי בבצלים של שישית שעקרו בשישית וחזר ונטען בשביעית ולאחר שגדלו מעט בשביעית עקרו וחזר ונטען בשמינית, דכשהוסיפו מעט בשביעית נאסרו, וכשחזרו והוסיפו מעט בשמינית חזר אותן היתר ובטל איסור המועט, שגם של שישית מסייע לבטלו אחר שסוף גידולו היתר.

וכתב המנחת שלמה הא דלא אסרינן ליה משום טעמא דחתיכה עצמה נעשית נבילה, נראה דהטעם הוא פשוט, חדא דלדעת המחבר יו"ד סימן צב' סעיף ד' לית לן הך כללא דחתיכה נעשית נבילה אלא בבשר בחלב ולא בשאר איסורין. ועוד דאף לרמ"א שם דבכל האיסורין אמרינן חתיכה נעשית נבילה, מ"מ מסתבר דנידון דידן דומה לתערובת לח בלח שלא בדרך בישול דלא אמרינן ביה חתיכה עצמה נעשית נבילה אף להרמ"א אפילו כשאין הפסד מרובה, וע"ש.

³ עיין עוד בפרק ד' הלכה ז' מה שהבאנו בשם המהר"י קורקוס בשם הרמב"ם שיש משמות מדבריו שהרמב"ם הזכיר את המשנה לא במפורש, אלא שהלכה ז' בנויה גם על פי הסיפא של המשנה.

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א
נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
רחל לאה בת יהודית חנה
ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

גליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר
רמב"ם פרק ד הלכה כ- כא

בהבדל בין שביעית שגידולי היתר מעלין את האיסור ולא בכלאים וטבל.

כתב הרמב"ם "ורבו גידוליו על עקרו העלו גידוליו את עקרו והותר הכל הואיל ושביעית אסורה על ידי קרקע כך נטילתה ע"י קרקע".
בדרך אמונה ס"ק קנה' הגיה בלשון הרמב"ם נטילתה שצריך לומר בטלתה וכן הוא ברמב"ם כתב יד.

בפתחי אמונה על שביעית עמוד תעו, מביא בשם הר"ש דמסקנת הגמ' בנדרים שאני שביעית דבטילתה ע"י קרקע, ופירש הר"ן דשביעית איסורה מחמת קרקע כדכתיב ושבתה הארץ שבת לד', משא"כ ערלה וכלאים דחסרון הזמן גרם איסור.

והביא הפתחי אמונה שביארו האחרונים, (קרבן אורה החזו"א והקהלות יעקב) דכיון דיסוד הביטול דגדולי היתר היינו משום דהאיסור עצמו נהפך להיות היתר ע"י הגידול, ומשום דפנים חדשות באו לכאן, א"כ דוקא בשביעית דאיסורה מחמת הקרקע שייך להתיר מהאי טעמא, משא"כ בערלה וכלאים דסיבת איסורן אינה מחמת הגידול והיניקה מהקרקע אין העיקר נותר ע"י גידולי היתר.

עוד הביא שהרשב"א שם פירש דבשביעית הביטול בא מאליו ע"י שגדל, משא"כ ערלה וכלאים ההיתר בא ע"י נטיעה.

והביא שבקובץ תשובות להגרי"ש אלישיב זצוק"ל ח"ג סימן רמא', דן לפי"ז דאם עקר את הבצל ונטעו מחדש בשמינית לא יתבטל העיקר של איסור כיון שההיתר בא ע"י נטיעה, וע"ש שדן דלדברי הרשב"א א"כ שנת ישראל בשביעית ואח"כ מכר השתילים לגוי, וחזר הגוי ושתלן במוצאי שביעית אין גידולי היתר מעלין את האיסור, דלא שייך בכה"ג בטילתה ע"י קרקע.

בדרך אמונה ס"ק קנד' מביא שהרמב"ם בא לתרץ למה בפרק ה' מכלאים הלכה כד' גבי כלאים, ובפרק ו' ממעשר הלכה ד' גבי טבל פסק שאין גידולי היתר מעלין את האיסור, ולכן תירץ דשאני שביעית כיון שכל איסורו על ידי קרקע דכתיב ושבתה הארץ לכן בטל נמי ע"ג קרקע, אבל ערלה דחסרון זמן גרם לה וכלאים דתערובות גרמה וטבל מרוח גרם לה לכן לא בטל. ויש אומרים דשביעית בא מעצמו בלי מעשה בני אדם אבל ערלה בא ע"י שסבכה בזקנה וכלאים ע"י שעקר הכרם וטבל ע"י שמרח דמי כמבטל אסור לכתחילה ולא בטל.

שתיל של ישראל שמכר לגוי ונטעו ורבו גידולי הנכרי בשביעית.

במנחת שלמה על שביעית עמוד קנז כתב, שנראה דאף למאי דק"ל דגידולי היתר מעלין את האיסור בשביעית, מ"מ אכתי איכא לספקי בנכרי שקנה שתיל של ירק מישראל וניער ממנו העפר ונטעו מחדש בתוך שדהו, שאף אם רבו גידולי שדה הנכרי על מה שגדל ברשות הישראל לא פקע מיניה דיני שביעית, שהרי מבואר בנדרים נח: שהטעם לומר דבשביעית מעלין גידולי היתר את האיסור דלא כערלה וכלאים הוא משום דשאני שביעית הואיל ואיסורה ע"י קרקע ופי' הר"ן איסורה ע"י קרקע כדכתיב ושבתה

הכסף משנה מתרץ את דעת הרמב"ם שבבבלי בנדרים נח, לא העמידו במרכונין אלא בדרך דילמא אבל לא שזה נשאר למסקנא. והוסיף שם בירושלמי מבואר שלא חזר בו מהתירו כרבי זעירא אלא שלא רצה שיסמכו עליו בדבר שזה מחלוקת. ומאחר דבגמ' דידן שרי אלמא ס"ל כרבי זעירא, וכיון שרבי זעירא לא מחלק בין מרכונין לשאינם מרכוניים אנו נמי לא מפלגינן. ועיין עוד באריכות במהר"י קורקוס.

באור לציון על שביעית עמוד קמג' כתב, שנראה שהראב"ד לשיטתו שאין מבטלין איסור לכתחילה הוא איסור דאורייתא, וע"כ אם ניחא ליה בגידוליו, הרי מכיון הוא לבטל האיסור ואסור, אבל כשגלה דעתו דלא ניחא ליה בגידוליו, חשיב כנתבטלו בשוגג ושרי, וכמו שהביא הר"ן בפרק גיד הנשנה דף לה: דבדיעבד מודה הראב"ד שבשוגג מותר. וע"ש עוד.

עיין עוד במנחת יהודה למורי ורבי מרן הגאון ר' מיכל יהודה ליפקוביץ זצוק"ל עמוד רכא מה שכתב בדעת הראב"ד.

בדרך אמונה ס"ק קמט' כתב, דוקא בצל שהוא דבר שאין זרעו כלה אבל דבר שזרעו כלה אפילו לא רבו גידוליו על עיקרו מותר דכיון דזרעו כלה כבר נסרח ובאש קודם שיצאו הגידולין ושב היתר ואין שם דבר שיאסור הגידולין.

עוד כתב בס"ק קנ', שעקרו בשביעית, שאם לא עקרו הרי הולכין אחר לקיטה וכולו מותר כשרבו כיוצא בהן או בחנוכה.

עוד כתב בס"ק קנא', ורבו גידוליו על עיקרו, הא דסגי כאן ברוב בעלמא ואין צריך שישים כמו בכל האיסורים גזירה אטו אינו מינו משום שהעיקר נוח להתבטל שהעיקר מתחלף ומתחדש וחשיב כפרי חדש וזהו הכוונה בטילתה ע"י קרקע דבגידולים חדשים אין איסור שביעית נוהגת ודוקא רבו אבל במיעוטו, הגדל באיסור אסור ובהתר מותר. וכן כל ספיחי שביעית שזרעו בשמינית מותרין, וע"ש עוד בביאור ההלכה מה שהביא מהראשונים האם צריך כאן פי שישים כדי לבטל או סגי ברוב בעלמא.

עוד כתב בס"ק קנג', שדעת הראב"ד שאין הגידולין מבטלין את העיקר האסור אלא במרכונין דהיינו שעקל את הצואר שלהן שלא יגדלו, וכיון שעשה כן גלה דעתו דלא ניחא ליה בהגידולין ולכן אם גדלו מבטלין את העיקר, אבל אם לא עשה כן נראה כמבטל איסור לכתחילה ואסור. והביא שהחזו"א פירש דכוונת הראב"ד שזרע את הבצל בלא עלים ומכסה את כולו בעפר וזה נקרא מרכונין, אבל אם העלין מגולין אסור מדרבנן.

וסיים בדרך אמונה, שהר"ש סיריליאז פסק כהרמב"ם, אבל המאירי בנדרים סובר כהראב"ד.

בשיח אמונה הערה 333 הביאו לגבי גרעיני חיטה של שביעית שנזרעו בשמינית ורוצים להשתמש בקמח מהחיטים לאפיית מצות, שכתב רבינו הגר"ח קניבסקי זצוק"ל שאף שגרעיני חיטה זרעם כלה יש לקחת לכתחילה משל שישית.

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א
נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
רחל לאה בת יהודית חנה
ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

גליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר
רמב"ם פרק ד הלכה כ- כא

הארץ, והיינו דכיון שהאיסור בא מחמת הקרקע לכן גם ההיתר יכול לבוא ע"י גידולי קרקע של היתר, וא"כ לפי מה שביאר שגם כשהקרקע ביד הנכרי הרי הוא לכו"ע בקדושתה ורק לענין הפירות קי"ל דאין שביעית נוהגת בהם, יתכן דלא שייך בכה"ג ביטול וצ"ע. **ענין עוד במנחת יצחק** ח"ו סימן קכד' בסוף דבריו.